

φαίνοντο εικόνες « τῶν ἀρίστων » τῆς πόλεως ἀναμφιβόλως εἶναι πεπλανημένη (1), ἀλλ' ἔσον τὸ κατ' ἐμὲ οὐδὲν κωλῶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι τῇ κυρίᾳ ταύτῃ εἰκόνι προσετίθεντο καὶ δευτερεύουσαι ζῶναι περιέχουσαι τυπικὰς παραστάσεις — ταύτας βεβαίως

λίαν προσφυσῆς — τῶν ἀγώνων τῆς ἑορτῆς, ὡς κατ' ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἀγγειογραφῶν, πρὸς ἃς ὁ πέπλος βεβαίως μεγίστην εἶχε τὴν ὁμοίτητα (1).

¹ Ἐν Ἀθήναις κατὰ Μάϊον 1886.

FR. STUBNICZKA

ΑΡΧΕΡΜΟΣ Ο ΧΙΟΣ

Κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν τῆς Μαρμαροπλαστικῆς διεκρίθησαν, ὡς γνωστὸν, πρῶτοι οἱ χιοὶ Μέλας, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μικκιιάδης, ὁ υἱὸς τούτου Ἀρχερμος καὶ οἱ τούτου υἱοὶ Βούπαλος καὶ Ἀθῆνις (Πλίνιος, 36, 11). Τοὺς δύο πρῶτους τῶν τεχνιτῶν τούτων μόνον κατ' ὄνομα γνωρίζομεν· περὶ τοῦ Ἀρχέρμου ὅμως ἐγνωρίζομεν ὅτι ἔργα αὐτοῦ ὑπέρχον ἐν Δήλῳ (Πλίνιος 36, 11) καὶ ὅτι πρῶτος αὐτὸς παρέστησε τὴν Νίκην περωτῆν (Σχολ. Ἀριστ. Ὅρν. 373). Γνωστὸν δὲ ὅτι ἐπιγραφὴ εὐρεθεῖσα ἐν Δήλῳ μνημονεῖ τοῦ Ἀρχέρμου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ὅτι περωτὴ γυναικεῖα μορφή, εὐρεθεῖσα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἐξελέγηθη ὡς Νίκη ὑπ'

αὐτοῦ τοῦ Ἀρχέρμου ποιηθεῖσα (Furtwängler, Arch. Zeit. 1882 σελ. 324 κ. ἐ.)· ἀλλὰ τὸ βᾶθρον, ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ, δὲν φαίνεται ὅτι εἶνε τὸ τῆς ἀνωτέρω μορφῆς, ὡς δύναται τις νὰ πεισθῇ μάλιστα νῦν, ὅτε ἤτε μορφή καὶ τὸ βᾶθρον ἐκομίσθησαν ἐκ Μυκόνου ἐνταῦθα καὶ κατετέθησαν ἐν τῷ Κεντρικῷ ἡμῶν Μουσεῖῳ.

Εἰς ταύτας τὰς περὶ Ἀρχέρμου εἰδήσεις προσετέθη τελευταῖον ἑτέρα μεγάλης σπουδαιότητος. Ἐν ταῖς ἐν Ἀκροπόλει δηλ. ἐνεργουμέναις ἀνασκαφαῖς εὐρέθη γλῶσση ἢ ἐν πανομοιότυπῳ δημοσιευομένη ἐνταῦθα ἐπιγραφὴ, ἐν ἣ γίνεται μνεία τοῦ Ἀρχέρμου ὡς τεχνίτου ποιήσαντος ἀγαλμά τι :

... (Ἀ)ρχερμος ἐποίησεν ὁ χι(ος)
... (ἀνέ)θεκεν Ἀθηναῖαι πολί(χο)ι(τ)

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶνε κεχαραγμένη ἐπὶ σωζομένου τεμαχίου κιονίσκου, ἔχοντος τὰς βραδῶσεις

(1) Πρβ. Beiträge κτλ. σ. 137 σημ. 17 ὅπου δωδεκαγών διέφυγόν μετὰ ὑπὸ τοῦ Julius ἐν Agonaltempel σ. 18 κ. ἐ. ἐπιθέμενα ὅμοια ἐπιχειρήματα.

κατὰ τὸν δωρικὸν τρόπον, ὥστε ὁ κίων θὰ εἶχε τοιαύτην μορφήν, οἷαν οἱ ὑπ' ἀρ. 1 καὶ 2 ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ δημοσιευθέντες (1886 Πίν. 6). Εὐρέθη δὲ παρὰ τὸ βόρειον τεῖχος τῆς Ἀκροπό-

(1) Beiträge κτλ. σ. 13. Τὸ μνημονεῖσθαι παρ' ἐμοῦ ἐκ Κριμαίας κάλυμμα μετεχειρίσθη ἐν τῷ μεταβῆ καὶ ὁ Σπ. Λάμπρος (Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος σ. 200) ἵνα παράσῃ ἕννοιαν τοῦ παναθηναϊκοῦ πέπλου.

λεως εἰς ἀπόστασιν 46-48 μέτρων πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου, ἔνθα εὐρέθησαν κατὰ Ἰανουάριον μῆνα ἐνεστῶτος ἔτους τὰ πολλὰ ἀγάλματα (ἴδε τὴν ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ ἔκθεσιν μου, 1886 σελ. 74 κ. ἑ.). Ἄλλ' ἐν τοῖς ἀγάλμασι τούτοις ὑπάρχουσι δύο διαφέροντα τῶν λοιπῶν τὴν μορφήν καὶ ἔργασίαν, διαφέροντα δηλ. τοῦ τύπου ἐκείνου, ὃν παριστᾷ τὸ σὺν τῇ ἀνωτέρω ἐκθέσει μου δημοσιευθὲν ἀγαλμα (Πίναξ Β'). Τὸ ἕτερον μάλιστα αὐτῶν (προτομὴ γυναικείου ἀγάλματος) εἶνε ἀναμφισβητήτως ξένης, οὐχὶ ἀττικῆς, πιθανῶς νησιωτικῆς τέχνης. Τοῦτο ἄρα τὸ ἀγαλμα δύναται νὰ εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρχέρμου ποιηθὲν.

Ἄλλ' ἡ εἰκασία αὕτη μικρὸν ἔχει σπουδαιότητα ἐν σχέσει πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ Ἀρχερμος εἰργάζετο ἐν Ἀθήναις, ἢ ὅτι τοῦλάχιστον ἔργα αὐτοῦ, ποιηθέντα ἐν Χίῳ, ἐστάλησαν ἐκεῖθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐξετέθησαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἡ εἰδῆσις αὕτη εἶνε σπουδαιότατη διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς τέχνης, διότι ἐξ αὐτῆς φαίνεται ὅτι ἐν παλαιτάτοις σχετικῶς χρόνοις ὑπῆρχε τεχνικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν νήσων καὶ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, καὶ ὅτι ἡ Μαρμαροπλαστικὴ, ἢ τὸ πρῶτον ἐν Χίῳ ἀναπτυχθεῖσα, μετηνέβη ἀμέσως δι' ἔργων τοῦ Ἀρχέρμου εἰς Ἀθήνας. Δυνάμεθα μάλιστα μεθ' ἱκανῆς πιθανότητος νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἡ ὄλη ἀνάπτυξις τῆς Μαρμαροπλαστικῆς ἐν Ἀθήναις, ἔνθα ἡ ἔσοδοποιεῖ κυρίως ἤσκειτο, προήλθεν ἐξ ἐπιδράσεως τῆς τέχνης τοῦ Ἀρχέρμου καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ἐν Δήλῳ εὑρεσις ἀγαλμάτων τοιοῦτον ἐχόντων τύπον, ὅσον ἔχουσι τὰ πολλὰ ἐν τῇ Ἀκροπόλει εὐρεθέντα (ἴδε τὴν ἀνωτέρω ἔκθεσιν μου σελ. 96), ἐν νήσῳ δηλ. πλησίον

τῆς Χίου κειμένη, ἐν ἣ ὑπῆρχον μάλιστα καὶ ἔργα τῶν χίων τεχνιτῶν.

Πλησίον τοῦ τόπου, ἐν ᾧ εὐρέθη ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, εὐρέθη πρὸ τινων ἡμερῶν καὶ ἀρχαῖκωτάτη τὴν τέχνην χαλκῆ κεφαλῆ πωγωνοφόρου ἀνδρός, μεγέθους μείζονος σχεδὸν τοῦ φυσικοῦ. Τὰ εὐρήματα δὲ ταῦτα ἐπιχέουσιν ἰκανὸν φῶς ἐπὶ ἐτέρας ἐπιγραφῆς, εὐρεθείσης κατὰ τὰς ἀρχὰς ἰσταμένου ἔτους (ἴδ. ἔκθεσιν μου ἐν τῇ Ἐφημερίδι ταύτῃ 1886 σελ. 81 ἀρ. Β). Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀναγινώσκειται τὸ ὄνομα Θεόδωρος ὡς ὄνομα τεχνίτου. Τὴν εἰκασίαν δέ, ἣν τότε ὑπεδήλωσα, ὅτι ὁ Θεόδωρος οὗτος δυνατὸν ἴσως νὰ ταυτισθῆ πρὸς Θεόδωρον τὸν Σάμιον, δυνάμεθα νῦν μετὰ μείζονος βεβαιότητος νὰ ἐπαναλάβωμεν. Ἀφ' οὗ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ὑπῆρχον ἔργα Ἀρχέρμου τοῦ Χίου, πολὺ πιθανὸν νὰ ὑπῆρχον καὶ ἔργα Θεοδώρου τοῦ Σαμίου, ὅστις ἄλλως διέτριψεν ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Ἑλλάδι, διότι ἠφοδύθησεν ὡς ἀρχιτέκτων τὴν ἐν Σπάρτῃ Σκιᾶδα· ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεόδωρος ἦτο χαλκοπλάστης, τὸ ὑπ' αὐτοῦ ποιηθὲν ἀγαλμα ἴα ἦτο οὐχὶ μαρμαρινὸν ἀλλὰ χαλκοῦν· δὲν εἶνε ἄρα ἀπίθανον ἢ εὐρεθεῖσα κεφαλὴ νὰ ἀνήκῃ εἰς αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου ποιηθὲν ἀγαλμα. Ἀλλὰ περὶ τοῦ σπουδαιότητος ζητήματος ἐπέχομεν νὰ ἀποφκνωθῶμεν ὀριστικῶς, περιμένοντες τὰ τῶν ἀνασκαφῶν αποτελέσματα, ἅτινα εἶνε δυνατὸν νὰ καταστήσωσι τὴν λύσιν αὐτοῦ εὐκολωτέραν.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὀρθὴν γραφὴν τῆς λέξεως Ἀρχερμος περιττὸν κρίνω νὰ προσθέσω τι, βεβαιωθεῖσης αὐτῆς καὶ διὰ τῆς ἐκ Δήλου ἐπιγραφῆς.

Ἀθήναις τῆ 17ῃ Ἰουλίου 1886.

Π. ΚΑΒΒΑΣΙΑΣ

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

· Π Ρ Ω Τ Η Ν
Ι Ν Α Ρ Α Τ Ο Ν Ε
Μ Α Τ Ι Ε Α Ι Γ Ν Ω
Α Ι Τ Η Ξ Β Ο Υ Λ Η Ξ Ε
5 Δ Ο Κ Ε Ι Τ Η Ι Β Ο Υ Λ
Μ Π Ο Λ Ι Ν Τ Ω Ν Τ Ε Ν
Ν Ε Δ Ρ Ο Ν Α Υ Τ Ω Ν Α

Δ Ε Λ Φ Ο Υ Ξ Α Υ Τ Ο Υ
Α Λ Λ Ι Ε Τ Ο Τ Ι Μ Ο Ν
10 Α Τ Ι Μ Ο Υ Π Α Ι Δ Α Ξ
Α Υ Τ Ω Ν Ε Κ Α Ξ Τ Ο Ν
Ι Ε Ν Α Ι Δ Ε Α Υ Τ Ο Ι
Α Ν Τ Ι Ν Ο Ξ Δ Ο Κ Ω Ξ
Ε Ι Ν Α Ι Π Α Ρ Α Τ Ο Υ